

Yttrande över Rätt mottagare – Granskning och integritet (SOU 2021:99)

Ku2020/02393

Sammanfattning

Skolinspektionen har tagit del av Utredningen om granskning av stöd till civilsamhällets slutbetänkande *Rätt mottagare – Granskning och integritet* (SOU 2021:99). Utredningen har föreslagit att det bör inrättas en central stödfunktion som kan bistå bl.a. Skolinspektionen med fördjupade granskningar av hur verksamheter förhåller sig till våldsbejakande extremism och andra antidemokratiska miljöer. Skolinspektionen delar bedömningen att det finns ett behov av stöd i ärenden i vilka det kan uppkomma frågor om dessa miljöer. Skolinspektionen tillstyrker därför förslaget att en stödfunktion bör inrättas men har synpunkter på bl.a. förslaget om stödfunktionens placering.

Synpunkter på förslagen

Yttrandet följer den ordning som förslagen och bedömningarna presenteras i slutbetänkandet. Skolinspektionen yttrar sig endast över de delar där myndigheten har synpunkter.

6 En ny stödfunktion med uppdrag att bistå beslutsorgan med fördjupade granskningar

Skolinspektionen tillstyrker förslaget att en stödfunktion bör inrättas men vill lämna följande synpunkter.

6.2 Det finns ett behov av stöd i frågor om våldsbejakande extremism och andra antidemokratiska miljöer

Skolinspektionen delar bedömningen att det finns ett behov av stöd i ärenden där det uppkommer frågor om våldsbejakande extremism och andra antidemokratiska miljöer. Dessa frågor uppkommer både inom ramen för myndighetens tillstånds- och tillsynsändan bl.a. genom ägar- och ledningsprövningen. Myndigheten har begränsad kapacitet att på egen hand upptäcka och utreda kopplingar till de

aktuella miljöerna. De ärenden i vilka sådana kopplingar har identifierats har varit mycket resurskrävande. Det är även svårt för myndigheten att värdera aktuell information.

6.3 En ny stödfunktion bör inrättas

Skolinspektionen tillstyrker förslaget och delar utredningens bedömning att det är svårt att uppnå och upprätthålla tillräcklig kompetens om våldsbejakande extremism och andra antidemokratiska miljöer mot bakgrund av frågornas komplexitet. Skolinspektionen instämmer i att det finns ett behov av konkret stöd vid granskningar av huruvida befintliga huvudmän och enskilda som ansöker om tillstånd uppfyller lagens krav på lämplighet samt att det ur effektivitets- och resurshänseende är lämpligt att en stödfunktion inrättas för att tillgodose detta behov. Myndigheten instämmer också i utredningens bedömning att det är lämpligt att behovet tillgodoses genom en offentlig aktör och att det är positivt att samtliga myndigheter och beslutsorgan kan få tillgång till samma stöd, vilket kan bidra till en mer likvärdig granskning av verksamheter. Det senare är bl.a. viktigt med hänsyn till att Skolinspektionen kan ha tillsyn över samma huvudmän som exempelvis kommunerna och Inspektionen för vård och omsorg i de fall då en huvudman bedriver olika former av verksamhet.

6.4 Stödfunktionens uppdrag

Av slutbetänkandet framgår att avsikten med stödfunktionen inte är att utreda ärenden som avser enskilda personer, t.ex. inom skola, men att det inom ramen för bedömningen av en verksamhet kan komma i fråga att bedöma enskilda och t.ex. deras agerande. I kapitel 7 framgår också att det vid en lämplighetsbedömning inom ramen för en ägar- och ledningsprövning är lämpligheten hos de individer som har en ledande ställning inom verksamheten som ska bedömas samt att det kan vara relevant att hantera uppgifter om t.ex. medlemmar. Skolinspektionen anser att det är önskvärt att detta tydliggörs än mer under det fortsatta beredningsarbetet. Skolinspektionen noterar också att myndigheten sannolikt inte kommer att kunna vända sig till stödfunktionen för stöd i myndighetens ärenden som avser legitimerade lärares och förskollärares eventuella oskicklighet eller olämplighet.¹

Skolinspektionen ställer sig vidare frågande till om det är avsett att myndigheten ska kunna vända sig till stödfunktionen för hjälp även vid granskning av ägare, såväl direkta som indirekta, till huvudmännen som har eller ansöker om tillstånd att bedriva exempelvis skola. Av den föreslagna formuleringen i förordning om ändring i förordning (2016:1201) med instruktion för Brottsförebyggande rådet framgår att

¹ Skolinspektionen utreder dessa ärenden men besluten gällande lärares och förskolelärares oskicklighet och olämplighet fattas av Lärarnas ansvarsnämnd.

”Centrumet ska på begäran av en myndighet (...) bistå med *fördjupad granskning av en verksamhet* som ansöker om eller tar del av offentliga medel, om det i ett ärende finns anledning att anta att *den aktuella verksamheten* förhåller sig till våldsbejakande extremism och andra antidemokratiska miljöer på ett sätt som ger myndigheten (...) skäl att vidta särskilda åtgärder.”. Skolinspektionen är tveksam till om det finns utrymme att tolka in att en fördjupad granskning även skulle kunna omfatta ägarna av verksamheten, såväl direkta som indirekta, och företrädarna för dessa samt om myndigheten skulle kunna vända sig till stödfunktionen i de fall då det finns uppgifter av aktuellt slag som rör just en ägare men inte verksamheten. Skolinspektionen anser att det vore önskvärt att dessa frågor ses över i det fortsatta beredningsarbetet eftersom det är viktigt att myndigheten kan få hjälp med fördjupade granskningar även såvitt avser ägare av huvudmän, såväl direkta som indirekta, och dess företrädare.

6.4.2 Fördjupad granskning

Av slutbetänkandet framgår att utredningens bedömning är att stödfunktionen ska kunna ges uppdraget att göra en fördjupad granskning om ett beslutsorgan anser att det finns anledning att anta att *en verksamhet som söker eller har beviljats offentliga medel eller tillstånd till offentligt finansierad verksamhet* förhåller sig till de aktuella miljöerna på ett sätt som ger myndigheten eller beslutsorganet skäl att vidta särskilda åtgärder, se exempelvis s. 105. I författningsförslaget anges dock endast att ”Centrumet ska (...) bistå med fördjupad granskning av *en verksamhet som ansöker om eller tar del av offentliga medel, (...)*”. Skolinspektionen ställer sig mot bakgrund av det frågande till om myndigheten skulle ha rätt att vända sig till stödfunktion för hjälp med fördjupad granskning av myndighetens tillståndsärenden. I dessa ärenden ansöker enskilda om godkännande som huvudmän och inte direkt om att ta del av offentliga medel, även om det blir en följd av godkännandet under förutsättning att verksamheten startas upp.

6.4.4 Stödfunktionens uppgifter

Utredningen *föreslår* att stödfunktionen ska vara kontaktpunkt mellan myndigheter och andra beslutsorgan samt *bedömer* att stödfunktionen i viss mån även ska bistå beslutsorganen med kunskap i frågor om hur verksamheter som tar del av offentliga medel förhåller sig till våldsbejakande extremism och andra antidemokratiska miljöer. Skolinspektionen noterar att den senare uppgiften inte framgår av den föreslagna författningsändringen och ställer sig frågande till om så inte bör vara fallet. Skolinspektionen instämmer i att de ovan angivna uppgifterna bör vara en del av stödfunktionens uppdrag och anser att de vore viktiga sådana. Skolinspektionen vill framhålla att det kan vara mycket svårt att upptäcka kopplingar till de aktuella miljöerna i de utredningar som görs både inom ramen för tillstånds- och tillsynsärenden. Det är därför av stor vikt att stödfunktionen, såsom anges i slutbetänkandet på exempelvis s. 109, kan dela med sig av information som den fått som skulle kunna innebära att en verksamhet inte bör ha eller få tillstånd

att bedriva exempelvis skola. Det är också av vikt att Skolinspektionen får stöd i att kunna identifiera vilka uppgifter och organisationer som bör utredas närmare.

6.5 Stödfunktionen bör placeras inom CVE

Skolinspektionen har goda erfarenheter av samverkan med CVE som även har kunskap om de aktuella miljöerna. Brottsförebyggande rådet och CVE:s nuvarande verksamhet skiljer sig dock från den som stödfunktion skulle ha, vilket skulle kunna påverka tolkningen av stödfunktionens uppdrag. För Skolinspektionen är det av stort värde inom ägar- och ledningsprövningen att yttrandena utformas på ett sådant sätt att det är möjligt att bedöma enskilda individers lämplighet. Det är därför viktigt att det säkerställs att CVE har nödvändig kompetens för det nya uppdraget och att CVE, som utredningen påpekar, tydligt åtskiljs från Brottsförebyggande rådets övriga verksamhet. Det bör även utredas om CVE bör inordnas som en egen myndighet eller på nytt övervägas om stödfunktionen ska placeras hos Säkerhetspolisen, där mycket av den nödvändiga informationen finns.

7 Sekretessreglering för stödfunktionens verksamhet

Skolinspektionen vill inledningsvis upplysa om att myndigheten inte har någon särskild sekretessbestämmelse såvitt avser myndighetens tillståndsärenden till skillnad från tillsynsärenden.

Skolinspektionen vill även framhålla vikten av att myndigheten kan få ta del av information om hur enskilda individer förhåller sig till de aktuella miljöerna. Enligt nuvarande lagstiftning har myndigheten att bedöma huruvida de fysiska företrädarna för en huvudman som innehar eller ansöker om tillstånd att bedriva skolverksamhet är lämpliga. Det är därför av vikt att myndigheten kan få ta del av förhållandevis utförlig information beträffande enskilda individer för att kunna göra en grundad sådan bedömning.

7.4.1 Ett inrättande av en stödfunktion medför ett behov av ny sekretessreglering till skydd för enskilda intressen

Utredningen bedömer att det inte finns något behov av ytterligare reglering av hänsyn till allmänna intressen vid stödfunktionen utöver de bestämmelser som gäller för vissa uppgifter oavsett inom vilken verksamhet de förekommer. Det är Skolinspektionens uppfattning att ett yttrande som inkommer till myndigheten (i vissa fall) kan omfattas av sekretess enligt 17 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. För Skolinspektionen är det därför av vikt att uppgifterna i stödfunktionens yttrande även kan omfattas av sekretess hos stödfunktionen eftersom uppgifterna kan komma att ligga till grund för en planerad inspektion. Om uppgifterna kom parten till del innan inspektionen genomförts skulle det kunna påverka myndighetens förutsättningar negativt. Det vore därför önskvärt att denna fråga ses över i det fortsatta beredningsarbetet.

7.4.3 Sekretess för uppgifter om personnummer och födelsedatum i personaladministrativ verksamhet ska gälla för personal vid CVE

Skolinspektionen är positiv till förslaget att CVE:s personal bör omfattas av det utvidgade sekretesskyddet för personnummer och födelsedatum enligt 39 kap. 3 § tredje stycket OSL. Myndigheten delar bedömningen att det finns ett påtagligt behov av sekretesskydd för personal vid stödfunktionen mot bakgrund av de skäl som anges. Av samma skäl finns även ett påtagligt behov av sekretesskydd för Skolinspektionens personal, som redan idag utreder och fattar beslut i ärenden där det förekommer kopplingar till våldsbejakande extremism och andra antidemokratiska miljöer. Skolinspektionen anser därför att även den egna myndighetens personal bör omfattas av det utvidgade sekretesskyddet och föreslår att även Skolinspektionens personal förs till listan över dem som omfattas av aktuellt sekretesskydd enligt 10 § offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641).

I ärendets slutliga handläggning har chefsjuristen Klara Cederlund, enhetschefen Gunnar Persson samt verksamhetsutvecklaren Lars Thornberg deltagit.

Helén Ängmo
Generaldirektör

Sofia Fjelland Witting
Föredragande, jurist